

Církev a stát II: O zbožnou politiku

Ladislav Hejdánek

♦ referát, česky, vznik: 6. 12. 1949 ♦ poznámka: pokračování referátu v Akademické Ymce [pozn. aut.]

♦ paper, Czech, origin: 6. 12. 1949

Církev a stát II: O zbožnou politiku¹ [1949]

Profesor Souček ve své knížce *Víra a svět* napsal:

[P]ospolitý rozměr života, který se rozvíjí v oblasti politiky, má podstatnou souvislost se základním vztahem k Bohu... [A]ť se vztah biblických svědků k politické oblasti jakkoli konkrétně utváří, stále zůstává v platnosti, že tento vztah rozhodným způsobem souvisí se základním vztahem k Bohu. (*Str. 16–17.*)²

Souček chce důrazně říci, že oblast politiky není nábožensky lhostejná. Z toho ovšem my vyvodíme, že náboženství má a musí mít určité politické důsledky. Nepolitičnost znamená lhostejnost k politice; a lhostejnost je vždycky znamením úpadku ducha. Proto jsme si minule ukazovali, že jde o náboženství politické, a nikoli nepolitické.³ Je ovšem samozřejmé, že se náboženství nemůže touto političností vyčerpávat – tím by přestalo být náboženstvím a stalo by se přímo politikou. Ale přece jen nepřestává platit, že naše náboženství, naše víra má také charakter politický. Jestliže tomu tak je, pak se musíme o tento charakter nějak starat – jinými slovy: musíme dbát, aby politický význam naší víry nebyl v rozporu s jejími nejhlubšími motivy a principy náboženskými. Důslednost v této věci totiž ani zdaleka není samozřejmá: kdo nerozumí politice, bude dělat politické chyby, i kdyby byl nevím jak „nábožensky hluboký“. Máme-li se však opravdově starat o to, jakou tvář má naše víra z hlediska politického, znamená to, že musíme kontrolovat politický dosah svého náboženství. K tomu opět potřebujeme určitého politického výhledu, politické perspektivy, politického programu. Tento program se nepochybně bude lišit v podstatných věcech od ostatních politických programů, ale bude politicky pozitivní. Nám půjde dnes o to, abychom si ukázali některé důležité a nejdůležitější znaky takových zbožných politických programů a zbožné politiky vůbec.

Něco jsme si řekli už minule. Ukázali jsme si především, že církev se nikdy nesmí stát politickou mocností, že vůbec nesmí představovat žádnou materiální sílu. A protože toto nebezpečí neustále hrozí, církev si musí přímo programově ukládat důsledný odstup ode všech mocenských prostředků tohoto světa. To ovšem neznamená, že se má od světa odvrátit; tak by se stala jedinečnou solí zmařenou a neužitečnou. Církev musí být obrácena k tomuto světu a musí mu vyřizovat Boží poselství. Často takové svědectví bere na sebe formu boje proti světu – ale církev v tomto boji smí spoléhat jedinečně na moc duchovní, jak jsme si minule řekli. Církev musí a má bojovat, ale nesmí válčit. To jsme, i když v trochu jiném smyslu, slyšeli nedávno také na retreatu.⁴

Z toho pak plyne, že církev nikdy nemůže vzít na sebe úkoly, které má stát. Proto také církev a stát nikdy nesplynou. Ale to všechno platí o církvi a o církvích; neplatí to o křesťanech a o křesťanské frontě. Ukázali jsme si, že rekonstrukce světového společenství všech lidí se

¹ Titulní strana rukopisu obsahuje přípis „Pokračování referátu v AY [= Akademické Ymce]“ a začátek rukopisu datací „6. XII. 49“. – Pozn. red.

² J. B. Souček, *Víra a politická odpovědnost*, in: týž, *Víra a svět. Lidské vztahy ve světle evangelia*, Praha 1948, str. 9–35, zde str. 16–17. – Pozn. red.

³ Srv. L. Hejdánek, *Církev a stát, I: O politické náboženství* [rukopis], 1949, 17 str. – Pozn. red.

⁴ Míňen je podzimní retreat Akademické Ymky v r. 1949. – Pozn. red.

musí stát křesťanským programem příštích let nebo i desítek let. To bude vyžadovat nesmírně mnoha práce a úsilí ve všech oborech. Uvedl jsem, že jedním z prvních kroků bude revize dosavadní filosofie a ustavení filosofie nové. Ale my o tom dnes nemůžeme hovořit; naším tématem je politika. Proto přejdu všechny výklady filosofické a přistoupím hned k hlavnímu tématu. Upozorňuji však, že ovšem jako každý program, i tento má své kořeny také v pozici filosofické; na to nesmíte zapomínat. Kdo slyšel některý z mých výkladů o povaze pravdy, pozná úzkou souvislost mezi tímto pojetím a mezi dnešními poznámkami o zbožné politice.⁵

Otázka poměru státu a církve se konec konců klade takto: jak musí vypadat stát, má-li v něm být církvi umožněno nejen dýchat, nýbrž svobodně růst? Ale vycházet od takto nebo podobně formulované otázky znamená velké nebezpečí. Existuje totiž už jakási tradice toho druhu úvah, které vysloví základní požadavky na adresu státu, a pak chtějí teoreticky odvodit všechny důsledky, které z toho plynou. Tyto důsledky pak se srovnají do systému, který představuje teorii státu, jak by měl vypadat. Všichni utopisté Platónem počínaje si tak vedli. Ale to je naprosto falešná metoda, která nezůstane-li při chiměře a utopii – je od počátku poznamenána tendencí k brutalitě prostředků. Tato metoda je typicky idealistická; a každý idealismus je brutální. My musíme vědomě odmítnout a opustit tuto cestu zkázy. Proto první politickou zásadou musí být, že naše představa dokonalého státu se nesmí stát měřítkem naší politiky. Pokusím se to poněkud objasnit.⁶

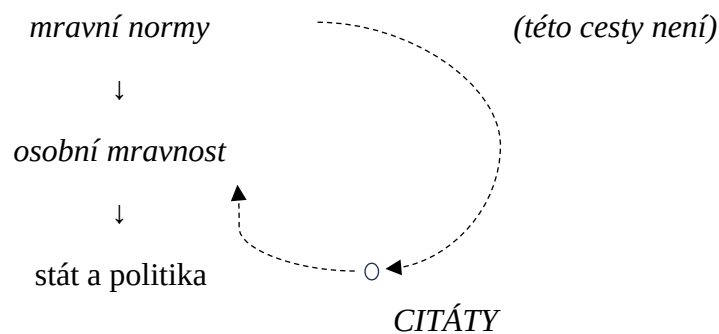
Státní zřízení má lidem sloužit. Kdekoli však se proklamují teze o ideálním státu, všude tam se tento ideál stává normou, která nejen že už neslouží, nýbrž které musí být za každých obětí slouženo. Ale tu je třeba neustále trvat na tom, že nebylo a není ideálního státu; a takový stát také nikdy nebude existovat. Nemůže však existovat ani jako představa, jako ideál, neboť stát je skutečnost historická, a nikoli mimohistorická. Proto je vždy svázán s dobou, v níž existuje. A to znamená, že *není takového státu, který by se hodil pro všechny doby a pro všechny situace*. To máme na mysli, říkáme-li, že není a nemůže být ideálního státu, a tedy ani ideálního křesťanského státu. Takový stát tedy také není historickým cílem.

My si ovšem v politické praxi musíme dělat plány a musíme dělat také plán dobrého a lepšího státu. Někdy je třeba dokonce nový stát uskutečňovat; to se děje na příklad dnes u nás. A tady právě platí, že v takovém případě nesmíme chtít vtisknout skutečnosti své nápady, nýbrž že *musíme dobře dbát okolností a situace, v níž se o nový stát pokoušíme*.

To ovšem nesmí znamenat *oportunismus*.

⁵ V rukopise následuje přeškrtnutý nadpis „1) Utopie: Ideální stát“. – Pozn. red.

⁶ V rukopise následuje přeškrtnutý (nedokončený) odstavec: „Kdybyste se zabývali poněkud světovou politikou za posledních sto let, uviděli byste, že převládá oportunismus, který je tu a tam přerušen násilnými akcemi. Zřídka najdete výjimku od tohoto pravidla. Vskutku tak zvaná ‚reálná politika‘ velmocí je kombinací oportunismu s násilnostmi různého typu. A kdekoli nějaká velmoc dosáhla nějaké výhody a ukořistila něco, všude tam nastupuje...“ – Pozn. red.

Tak se stane, že zbožná politika se bude lišit v nejzákladnějších *metodách* od politiky jiné.

Revolučnost × individuální pionýrství

- 1) Tvořit ovzduší, atmosféru
- 2) Vědomí, že množství nezaručuje skutečnou převahu:

Čím je nesen smysl dějin:

Genes. 18/23–32 (hlavně 26!)

Rádl: *O ženském hnutí – konec*⁷

Tím jistota: bez nervozity – *revolučnost je vždy nervózní*

- 3) Cíl nikdy neospravedlňuje *prostředků*: je třeba *měřit metody* mírou mravnosti, spravedlnosti a pravdy bez ohledů na výhodnost.
 - 4) I když zbožná politika odmítá ideály, není bez *direktiv*, není slepá. Pravda, právo, spravedlnost, láska, čistota... Přístup k věcem.
 - 5) Odmítá černobílé obrazy situace; není lidí zcela dobrých a zcela zlých; zbožná politika odmítá samospravedlivě házet kamením po lidech, i po vinících. Bere na sebe kus viny a odpovědnosti. Tím ovšem nerelativizuje!
- Rádl: *Nábož[enství] a polit[ika]* 80 nn.⁸
- 6) Nikdy nemáme dokonalý přehled; proto naše široké programy jsou jen velice relativní a musí ustupovat správným akcím menšího rozsahu, nikoli nad nimi vládnout.
 - 7) Někdy se v některých věcech naše politické úsilí shoduje s určitým úsilím sekulárním. Nebojme se toho, ale od počátku si vyjasňujeme nejpodstatnější rozdíly v *motivech*.

⁷ E. Rádl, *O ženském hnutí*, Praha 1933, str. 76: „Je ohromné množství těchto matek a dcer a sester a sociálních pracovníků na světě; ale kdyby jich bylo sebe méně, na nich stojí svět; a kdyby zůstala na světě jedna jediná, trmácející se někde v zapadlém zákoutí, světu zhora neznámá, která nemá ani komu si postěžovat – k vůli této jediné ženě žije celý svět. A kdyby i ta odešla, celý ostatní svět, mužský i ženský, se zřítí do propasti.“ – Pozn. red.

⁸ E. Rádl, *Náboženství a politika*, Praha 1921, str. 80 nn. – Pozn. red.